

Територіальні підсистеми очолюють керівники відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування – начальники цивільного захисту. До складу територіальних підсистем входять відомчі органи і підрозділи ДСНС на відповідній території.

Функціональні підсистеми на регіональному та місцевому рівнях, представлені відповідними структурами центральних органів виконавчої влади. Засновників цих підсистем, обмежування повноважень та функцій між структурами у складі функціональних та територіальних підсистем на рівні території, здійснюється по сферам:

- нормування і координація;
- контроль і нагляд;
- управління державним майном та надання державних послуг.

Отже, існуюча організаційна структура управління органами і підрозділами цивільного захисту, надає їм можливість, завжди знаходитися у постійній готовності до виконання поставлених перед ними завдань. На їх базі створюється служба порятунку за єдиним телефонним номером Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України «Деякі питання Державної служби з надзвичайних ситуацій» від 16.01.2013 № 20/2013.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування України» від 21.05.1997 №280/97 ВР.
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 №586 -XIV.
6. Мильнер Б.З. Теория организаций. – М.: ИНФРА – М, 1998. – 336 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРІЛЕЦЬКОГО СПОРТУ

Шаріпова Д. С.,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ

Розвиток сучасного стрілецького спорту характеризується значним збільшенням тренувальних та змагальних навантажень, що призводить до підвищення психічної напруги. У зв'язку із загостренням спортивної конкуренції і обумовленим цим підвищенням вимог до рівня виступів спортсменів роль «психологічного фактору» у цій сфері діяльності стає все більш відчутною [1]. Тому здатність до швидкої психічної адаптації до нових, часто несподіваних умов здійснення змагальної діяльності часто стає вирішальним фактором для перемоги або поразки.

Незважаючи на досить широкий розвиток дослідницьких робіт у галузі психології спорту, питання про специфічні особливості і про психологічну структуру змагальної діяльності спортсменів-стрілків до

теперішнього часу залишаються дослідженими не в повному обсязі. Тим часом спорт в його різних видах являє собою сприятливу базу для психологічного аналізу даної специфічної діяльності. Цьому сприяє висока конкретність і визначеність змагальної діяльності, різноманітність її видів, обумовленість участю всіх без виключення психічних функцій спортсменів-стрілків, наявність загострених ситуацій.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема психологічного забезпечення спортивної діяльності є однією з важливих аспектів психологічної теорії і практики, а її вивченням займалось широке коло вчених [1 – 4]. Цікавою для нашого дослідження є праця П. Г. Симановича [4], в якій розглядаються теоретичні та методичні основи багаторічної підготовки стрільців з лука. Але, на жаль, у сучасній психологічній науці зустрічаються лише поодинокі дослідження [3; 4], присвячені зазначеній проблемі.

Мета роботи – конкретизувати психологічні проблеми розвитку стрілецького спорту. Для будь-якої професійної діяльності, до якої можна віднести і діяльність спортсмена-стрільця, процес формування її психологічної системи не закінчується після завершення етапу підготовки. У міру набуття практичного досвіду вдосконалюється і психологічна структура діяльності. Так результати досліджень [2] показують, що саме в умовах реальних змагань у більшості спортсменів-стрілків шляхом природного набуття досвіду формуються спеціальні навички та вміння діяти в змагальних ситуаціях, розвивається здатність до саморегуляції, психологічна стійкість до стресу.

Необхідною умовою досягнення високих результатів у спорті є наявність сильного типу нервової системи, рухливості і врівноваженості нервових процесів. Однак за останній час накопичено багато даних про те, що серед юних спортсменів і в масовому спорті значна кількість осіб із слабкою нервовою системою досягають високих результатів. Очевидно, що інертність і неврівноваженість нервової системи не є протипоказанням для успішності змагальної діяльності. У деяких спортивних спеціальностях, в тому числі і в стрільбі, це положення поширюється і на спортсменів високого класу, аж до членів збірних команд країни, що можна пояснити компенсаторними можливостями психіки людини.

Високі досягнення сучасного стрілецького спорту постійно ставлять вимоги до науково-методичного обґрунтування питань підготовки та участі не тільки висококваліфікованих, а й молодих спортсменів-стрілків у відповідальних змаганнях. Це обумовлено тим, що спортсмени не завжди здатні показати результат, що відповідає їх підготовленості. Тому питання про оцінку, прогнозування і підвищення надійності змагальної діяльності спортсменів-стрілків є однією з найбільш важливих теоретико-прикладних проблем.

На думку Ю. П. Зінченка та А. Г. Тоневицького [2] надійність змагальної діяльності стрільця пов'язана з високим рівнем розвитку таких якостей як увага, мислення, вольові зусилля, психологічна активність,

емоційна стійкість. Виконання тривалої стрілецької вправи висуває специфічні вимоги до уваги спортсмена-стрільця. Протягом усієї змагальної вправи стрільцю доводиться під час підготовки до кожного пострілу багаторазово зосереджувати свою увагу на основних елементах виконання влучного пострілу.

Реакція спортсмена-стрільця на різні відволікаючі фактори при виконанні вправи зазвичай зовні не проявляються, однак нерідко порушується ритм підготовки до окремого пострілу, що може призвести до втрати результативності. У зв'язку з цим можна відзначити, що стійкість уваги є одним з провідних факторів надійності пострілу.

Як зазначають науковці [4], для ведення успішної змагальної діяльності у стрільбі дуже важливим аспектом є розвиток пам'яті. Короткочасна пам'ять дозволяє спортсмену-стрільцю зберегти на деякий час досить повну картину, прикладом чого є так звана «відмітка пострілу».

У своїх дослідженнях Р. М. Загайнов [1] згадує про «м'язову пам'ять», що складається із запам'ятовування певних м'язових відчуттів, що виникають в процесі виконання тренувальних і змагальних вправ. За твердженням психологів [2] стрілецький спорт є свідомою вольовою діяльністю, де вирішення будь-яких питань цієї діяльності неминуче пов'язане з тими або іншими вольовими зусиллями спортсмена-стрільця.

Одним з ознак специфічності стрільби є розвиток звички до незручної пози положення. Необхідним є те, щоб спортсмен-стрілець під час змагальної і тренувальної стрільби відчував себе більш-менш зручно, так як болісні відчуття швидше стомлюють і тіло, і розум. Необхідні певні вольові зусилля, щоб звикнути до неприродного прогину спини (при стрільбі «стоячи»), положенню ніг (при стрільбі «з коліна»), тиску ремня, що перетягує руку (при стрільбі «лежачи» і «з коліна»).

Хочеться звернути увагу на введену міжнародною спортивною стрілецькою федерацією систему додаткових фінальних серій, що висувають ряд певних вимог, перш за все, до психіки спортсменів-стрільців. На думку В. Ф. Сопова [3] це обумовлено наступними причинами: фінальні стрільби проводяться після виконання основної вправи, це означає виконання стрільби на фоні певного стомлення (часу між класифікаційними вправою і фінальною серією недостатньо для повного відновлення); кількість фінальних пострілів наближається до кількості класифікаційних, а інколи навіть перевищує її; час проведення фінальних стрільб зменшено та жорстко лімітовано, що підвищує психічну напруженість та фізичне навантаження.

Надійність змагальної діяльності забезпечується високим рівнем розвитку технічних, тактичних, фізичних та психологічних компонентів підготовленості спортсменів-стрільців. Однак на сучасному рівні розвитку стрілецького спорту відмінності в технічній та фізичній підготовці спортсменів-стрільців нівелюються, і найбільш чітко проявляються психологічні особливості [2]. Тому особливо важливе значення для забезпечення загальної надійності змагальної діяльності в даний час

набувають її психологічні складові, нерозривно пов'язані з іншими. Важливість психологічного аспекту у вивченні надійності зумовлено ще й тим, що в складних видах людської діяльності підвищені вимоги висуваються до психічних процесів, функцій людини, особливо у сфері управління та регулювання цілеспрямованою діяльністю.

Важливою особливістю змагальної діяльності в стрілецькому спорті є те, що спортсмен виконує не три спроби, як у багатьох інших видах спорту, а багато спроб поспіль (результат виступу являє собою суму очок, вибитих в кожній спробі). Стрілецька вправа розгортається як тривала діяльність, що складається з однотипних дій, кожна з яких може бути або успішною, або невдалою. Природно, що успішний постріл стрілець намагається відтворити, а невдалий виправити при наступній спробі.

Відзначимо, що змагальна діяльність у стрільбі проходить в процесі жорсткої конкурентної боротьби, де відповідальність зростає після кожного невдалого (чи відносно невдалого) пострілу. У ході продовження змагань збільшується втома спортсмена-стрільця, а значні психічні навантаження вимагають від нього високого розвитку таких вольових якостей як цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість та рішучість.

Отже, аналіз результатів наукових досліджень дозволив виокремити три етапи розвитку психології стрілецького спорту: зародження – реалізація методологічних та експериментальних підходів, запозичених із загальної психології; становлення – забезпечення практики спортивної діяльності; сучасний розвиток – поглиблення теоретико-прикладних основ наукових досліджень, виділення категорій діяльності та особистості спортсмена, виокремлення соціально-психологічних проблем спорту.

Перспективи подальших досліджень з даного напрямку – визначення особливостей прояву психічної ригідності у професійних спортсменів-стрілків для забезпечення успішності їх змагальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загайнов Р. М. Кризисные ситуации в спорте и психология их преодоления: монография / Р. М. Загайнов. – М.: Сов. спорт, 2010. – 232 с.
2. Психология спорта: монография / А. Н. Веракса, С. А. Исачев, С. В. Леонов и др.; под. ред. Ю. П. Зинченко, А. Г. Тоневицкого. – М.: МГУ, 2011. – 424 с.
3. Сопов В. Ф. Теория и методика психологической подготовки в современном спорте / В. Ф. Сопов. – М.: Трикста, 2010. – 116 с.
4. Сыманович П. Г. Теоретические и методические основы многолетней подготовки стрелков из лука: монография / П. Г. Сыманович. – Мн.: БИТУ, 2005. – 170 с.